

GOSPODARSKA SLIKA I NAZNAKE GOSPODARSKOG RAZVITKA ISTRE

Marija Kopal

Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula

Nada Karaman

Ekonomski fakultet, Rijeka

Emo Pauletić

"Uljanik" IRI, d.d., Pula

UDK 338(497.5-3 Istra)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 17. 5. 1993.

Regionalna gospodarska struktura kumulira nesklade kroz duže razdoblje, pa je i uklanjanje posljedica tih neskladâ, u pravilu, dugoročno. Današnja gospodarska slika Istre formirala se kroz općeprisutne procese deagrarizacije, deindustrijalizacije i tercijarizacije. No, nedovoljno se vodilo računa o kompatibilnosti i komplementarnosti razvitka pojedinih djelatnosti, što se negativno odrazilo na razvoj svake od njih. Došlo je i do disproporcija u razvitku pojedinih dijelova Istre, uz nedovoljnu iskorištenost i valoriziranost prednosti prostora, prirodnih i drugih resursa. U daljnjem je razvoju nužno intenzivirati proizvodnju propulzivnih djelatnosti, ali i dopunjavati gospodarsku strukturu novima, koje se temelje na rezultatima suvremenog tehničko-tehnološkog napretka. Pritom je potrebno voditi računa o naglašenoj različitosti pojedinih dijelova Istre.

1. UVODNE NAPOMENE

Na gospodarski i ukupni regionalni razvitak najviše utječu prirodni, demografski i proizvodni potencijali. Regionalna gospodarska struktura kumulira nesklade kroz duže razdoblje, pa je uklanjanje posljedica tih neskladâ, u pravilu, dugoročno. Naprotiv, kroz gransku se strukturu vrlo brzo uočavaju razvojne disproporcije, a pomoću kompatibilnih razvojnih programa i projekata brže uspostavlja regionalna gospodarska ravnoteža.

Za regionalni i unutarregionalni razvitak bitno je u gospodarsku strukturu "unositi" takve proizvode i usluge za kojima će rasti potražnja u drugim dijelovima regije, odnosno drugim regijama, i šire.¹

Ukupnu gospodarsku strukturu moguće je, dakle, osmišljavati za potrebe lokalnih stanovnika, susjednih dijelova regije, drugih regija unutar ili izvan nacionalnih granica. Neke od pretpostavki za realizaciju navedenog jesu:

- djelotvornije i potpunije korištenje prirodnih, demografskih i proizvodnih potencijala;
- prodor tehničko-tehnološkog napretka u sve pore gospodarske strukture, odnosno primjena visoke razine nadolazećeg znanja;
- strukturalno prilagođavanje gospodarstva suvremenim trendovima;
- razvoj infrastrukture;
- provođenje mjera za poticanje nataliteta;
- poboljšanje uvjeta života i otvaranje novih radnih mjesta;²
- ekonomski i socijalno prihvatljiv dohodak mješovitih domaćinstava;
- u prijelomnom razdoblju prilagodbe osiguravanje subvencija poljoprivrednim i mješovitim gospodarstvima;
- poticanje obiteljskog poduzetništva;
- očuvanje prirodne sredine kao bitne komponente kvalitete življenja;
- razvijanje urbanih sadržaja na cijelom prostoru Istre.

Na prostoru Istre sukobljavali su se politički i gospodarski interesi različitih zemalja, što je utjecalo na njezin specifičan gospodarsko-društveni razvitak.

Današnja gospodarska slika Istre formirala se kroz općeprihvatne procese deagrarizacije, deindustrijalizacije i tercijarizacije. Međutim, zbog izostanka primjerene i konzistentne razvojne politike cjeline istarskog područja (koja bi vodila računa o komplementarnosti svekolikog gospodarskog razvitka obalnog i unutrašnjeg dijela Istre) nastali su nerazmjeri u razvitku pojedinih dijelova Istre, uz nedovoljnu iskorištenost i valoriziranost prednosti prostora, prirodnih i drugih resursa.

1

O tome vidi: Ajustement structurel et performance de l' économie, OECD, Paris 1987.

2

"... Primjerice, više od 60% novih radnih mjesta otvorenih u Italiji u sedamdesetim godinama bila su locirana u ruralnim područjima. Industrijska zaposlenja također su se povećala u ruralnim područjima Francuske, kao rezultat primjene regionalne ekonomije... Gotovo polovina gospodarstva u Njemačkoj djelomična su (mješovita) gospodarstva."; Ekonomske i društvene promjene i budućnost ruralnih područja zemalja Europske zajednice, *Sociologija sela* 109/110, Zagreb 1990., str. 264.

Politika razvoja treba se temeljiti na poznavanju tzv. vukućih sektora u određenom razdoblju. Misli se na razvoj onih propulzivnih djelatnosti koje, sukladno resursima, najviše ubrzavaju privredni rast.

2. RAZVOJNA OBILJEŽJA ISTARSKOG GOSPODARSTVA

Promatrane u dužem razdoblju, razlike u relativnoj razvijenosti istarskog prostora sve su izraženije, pa disproporcije u razvitku rastu tako da se polarizira gospodarski i demografski potencijal, sa svim negativnim posljedicama na svekoliki gospodarski, društveni, demografski i socijalni razvitak, iako Istra prema cjelini Republike Hrvatske pokazuje poboljšanje svog položaja (tablica 1).

Tablica 1

Položaj istarskog gospodarstva prema cjelini gospodarstva Republike Hrvatske (koeficijenti)

Opis	DP/br. stan.		DP/ br.zaposl.		OSA/br. zaposl.		OSA/DP		Inv./DP (%)		Stopa rasta inv.(%)	
	1980.	1989.	1980.	1989.	1980.	1988.	1980.	1989.	1980.	1989.	1980-84.	1980-89.
Istra	1,22	1,40	0,98	1,13	1,18	1,05	1,91	2,33	20,95	10,73	-6,81	5,11
Hrvatska	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,58	2,60	24,11	11,41	-10,87	8,22

Izvor: Preračunato prema podacima SG/PGK i SGH, odgovarajuće godine

Istra povećava svoju relativnu razvijenost u odnosu na cjelinu Republike Hrvatske prema pokazatelju dostignute razine blagostanja (društveni proizvod/broj stanovnika) u promatranom razdoblju.

U razdoblju 1980-1989. godine tehnička opremljenost u istarskoj privredi smanjena je u odnosu na Republiku. Pritom, relativni odnos proizvodnosti rada Istre i Republike Hrvatske poboljšan je u korist Istre, što znači da je poboljšana i efikasnost korištenja osnovnih sredstava u odnosu na Republiku Hrvatsku, iako su kapitalni koeficijenti 1989. prema 1980. godini pogoršani na obje razine.

U istom razdoblju Istra bilježi niži intenzitet investiranja (prema udjelu investicija u društvenom proizvodu) nego Republika Hrvatska, uz nižu stopu rasta investicija. Pritom je intenzitet investiranja u Istri smanjen 48,8%, a u Republici 52,7% (u razdoblju 1980-1989).

Najveći intenzitet investicijske aktivnosti u Istri 1991. godine ostvarila je općina Buzet s udjelom investicija u društvenom proizvodu od 45,84%, što je bitno iznad prosjeka Istre (10,81%). Promatrano u razdoblju 1971-1991. godine, uočljive su

oscilacije intenziteta investicijske aktivnosti pojedinih istarskih općina (tablica 2).

Tablica 2

Intenzitet investicijske aktivnosti u Istri 1971-1991. prema udjelu investicija u društvenom proizvodu (društveni sektor) - %

	1971.	1981.	1988.	1991.*
Buje	81,48	25,51	11,62	6,87
Buzet	20,00	90,32	11,64	45,84
Labin	23,53	14,73	51,63	28,88
Pazin	46,67	47,48	24,15	13,41
Poreč	93,55	30,59	16,88	9,78
Pula	28,18	15,77	25,14	7,03
Rovinj	85,71	19,43	13,58	5,54
Istra	47,74	24,09	23,33	10,81

* podaci za privredu ukupno (društveni i privatni sektor)

Izvor: Preračunato prema podacima SGIPGK za odgovarajuće godine

U 1991. godini značajno je smanjen intenzitet investicija, pogotovo u općinama Buje, Poreč, Pula i Rovinj, iako su one u ranijem razdoblju bilježile najveću investicijsku aktivnost na temelju ulaganja u turističke objekte.

Razvoj istarskog prostora nije se odvijao ravnomjerno, pa su i stope rasta društvenog proizvoda pojedinih dijelova Istre različite (tablica 3).

Tablica 3

Stope rasta društvenog proizvoda Istre

Općina	1971-75.	1971-81.	1981-88.	1981-91.	1971-91.
Buje	11,12	6,45	4,73	-5,63	0,23
Buzet	9,28	6,58	4,53	-4,92	0,64
Labin	8,97	5,66	-0,48	-8,55	-1,71
Pazin	11,01	8,28	-0,85	-6,21	0,77
Poreč	8,62	5,16	6,78	-9,64	-2,52
Pula	9,09	2,17	4,68	-2,45	-0,16
Rovinj	11,77	5,55	4,12	-0,26	2,60
Istra	9,67	4,54	3,78	-4,57	-0,12

Izvor: Preračunato prema podacima SGIPGK, odgovarajuće godine

Društveni se proizvod Istre od 1971. do 1981. godine povećavao po prosječnoj godišnjoj stopi od 4,54%, pri čemu je jedino općina Pula zabilježila ispotprosječnu stopu rasta. U svim je promatranim razdobljima Istra, prema cjelini Hrvatske, imala višu stopu rasta društvenog proizvoda. U razdoblju nakon 1980, a posebno nakon 1988. godine potencirane su negativne tendencije, tako da su u razdoblju 1981-1991. zabilježene negativne stope rasta društvenog proizvoda, uz najveće smanjenje u općinama Poreč i Labin koje su, s općinom Pula, ostvarile negativne stope rasta društvenog proizvoda i u razdoblju 1971-1991.

Promatrano u dužem vremenskom razdoblju, položaj pojedinih općina se i pogoršao. U tablici 4 prikazani su rezultati rangiranja istarskih općina prema osnovnim makroekonomskim veličinama, odnosno čimbenicima razvitka.

Tablica 4

Rangiranje istarskih općina prema površini, broju stanovnika i broju zaposlenih te vrijednosti osnovnih sredstava i ostvarenog društvenog proizvoda 1971, 1981. i 1991. godine

Općina	Površina	Broj stanovnika			Broj zaposlenih			Društveni proizvod			Osnovna sredstva		
		1971.	1981.	1991.	1971.	1981.	1991.	1971.	1981.	1991.	1971.	1981.	1991.
Buje	IV	IV	III	III	III	IV	IV	IV	III	III	IV	IV	III
Buzet	VI	VII	VII	VII	VII	VII	VII	VII	VII	VII	VII	VII	VII
Labin	III	II	II	II	II	II	II	II	II	IV	II	III	V
Pazin	II	III	V	VI	VI	VI	VI	VI	V	V	VI	VI	VI
Poreč	V	V	IV	IV	IV	III	III	III	III	VI	III	II	II
Pula	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I
Rovinj	VII	VI	VI	V	V	V	V	V	VI	II	V	V	IV

Izvor: izračun autora

Analizom gospodarskog razvitka i gospodarske strukture istarskih općina promotreni su relativni pokazatelji gospodarskog razvitka prema kojima su općine i rangirane (tablica 5).

Općina Pula je, kao najveća u Istri, na prvom mjestu po svim promatranim veličinama, uz najveću gustoću naseljenosti (149 stanovnika na km²), što je znatno više od gustoće naseljenosti cjelokupnog istarskog prostora (72 stanovnika na km²).

Međutim, prema relativnim pokazateljima razvitka (tablica 5) Pula ne predstavlja gospodarski najrazvijeniju općinu u Istri. Promatrano u dužem razdoblju, uočljive su oscilacije rangova pojedinih pokazatelja. Relativno niski kapitalni koeficijenti zabilježeni 70-ih i 80-ih godina posljedica su niskog intenziteta ulaganja, posebno u brodograđevnoj industriji koja Puli već duži niz godina daje monoindustrijsko obilježje. Prema ostvarenom intenzitetu strukturnih promjena u razdoblju 1971-89. Pula se nalazi na četvrtom mjestu.

Tablica 5

Rangiranje istarskih općina prema dostignutoj razini blagostanja, proizvodnosti rada, tehničkoj opremljenosti rada i efikasnosti korištenja osnovnih sredstava te intenzitetu investiranja i intenzitetu strukturnih promjena (indeks sličnosti S u razdoblju 1971-89)

	Dostignuta razina blagostanja ¹			Proizvodnost rada			Tehnička opremljenost rada			Efikasnost korištenja OSA ²			Intenzitet investiranja			S ³
	1971.	1981.	1991.	1971.	1981.	1991.	1971.	1981.	1991.	1971.	1981.	1991.	1971.	1981.	1991.	
Buje	III	II	II	II	I	II	IV	IV	IV	III	I	IV	III	IV	VI	II
Buzet	VII	VII	V	III	VI	V	II	VI	VII	IV	IV	II	VII	I	I	I
Labin	V	III	VI	VII	III	VI	III	II	V	VII	VI	VI	VI	VII	II	VII
Pazin	VI	V	IV	VI	IV	IV	VI	V	VI	II	III	III	IV	II	III	III
Poreč	I	I	VII	I	II	VII	I	I	I	VI	VII	VII	I	III	IV	V
Pula	II	VI	III	IV	VII	III	VII	VII	III	I	II	V	V	VI	V	IV
Rovinj	IV	IV	I	V	V	I	V	III	II	V	V	I	II	V	VII	VI

¹ Izračunato kao DP/broj stanovnika

² OSA=osnovna sredstva

³ $S=100 \cdot \sum (U_{it} - U_{i0})$, pri čemu je: $i=1$

S=indeks sličnosti, U_{it} =udio pojedine djelatnosti u baznom razdoblju, U_{i0} =udio pojedine djelatnosti u slijedećem razdoblju, pri čemu su znakom sume uzeti u obzir samo rezultati $U_{it}U_{i0}$

Izvor: izračun autora

Općina Labin je treća u Istri po svojoj veličini, a druga prema broju stanovnika i broju zaposlenih. Prema vrijednostima društvenog proizvoda i osnovnih sredstava, ova općina pogoršava svoj položaj prema ostalima, a to pogoršanje još je izraženije prema relativnim pokazateljima. Pritom je općina Labin u 1991. godini po ostvarenom intenzitetu investicijske aktivnosti na drugome mjestu, a prema intenzitetu strukturnih promjena na posljednjem.

Općina Buzet se po svim promatranim veličinama nalazi na posljednjem mjestu te je relativno najsiromašnija po promatranim čimbenicima razvitka, a na posljednjem je mjestu i po relativnim pokazateljima razvijenosti. Godine 1971. općina Buzet je zabilježila najniži intenzitet investicijske aktivnosti, da bi se 1981. i 1991. prema tom pokazatelju našla na prvome mjestu. Pri tome je ostvaren i najjači intenzitet strukturnih promjena u odnosu na ostale općine, uz poboljšanje relativnog položaja općine Buzet prema pokazateljima dostignute razine blagostanja, proizvodnosti rada i efikasnosti korištenja osnovnih sredstava. Međutim, takvo stanje umnogome je i posljedica podbačaja turističke djelatnosti koji se odrazio i na cjelokupnu gospodarsku sliku pojedinih općina tako da su relativni odnosi izmijenjeni.

To se posebno odnosi na općinu Poreč, gdje je turistička djelatnost dominantna, tako da se 1991. godine ona našla na posljednjem mjestu prema dostignutoj

razini blagostanja, proizvodnosti rada i efikasnosti korištenja osnovnih sredstava, iako je prijašnjih godina općina Poreč imala najviše vrijednosti ostvarenog društvenog proizvoda po stanovniku i po zaposlenom, uz najveću vrijednost osnovnih sredstava po zaposlenom, ali uz vrlo nisku efikasnost korištenja osnovnih sredstava. Podaci iz tablice 4 upućuju na promjenu relativnog položaja općine Poreč i prema apsolutnim pokazateljima (poboljšanje prema rangu broja stanovnika, broja zaposlenih i vrijednosti osnovnih sredstava, ali i značajno pogoršanje prema rangu vrijednosti ostvarenog društvenog proizvoda zbog navedenih negativnih kretanja u turističkoj djelatnosti).

Općina Buje ne pokazuje veće oscilacije u svom relativnom položaju ni po apsolutnim, ni po relativnim pokazateljima, tako da se prema pokazatelju dostignute razine blagostanja i proizvodnosti rada nalazi na prvim mjestima, uz nešto nižu tehničku opremljenost rada, te uz više kapitalne koeficijente od onih na razini Istre, dok je prema intenzitetu investicijske aktivnosti na pretposljednem mjestu.

Općina Pazin je druga po veličini (površinom), ali je prema broju zaposlenih i prema vrijednosti osnovnih sredstava na pretposljednem mjestu dok su u kretanju broja stanovnika uočljivi negativni trendovi. Prema veličini ostvarenog društvenog proizvoda općina Pazin bilježi određeno poboljšanje u odnosu na 1971. godinu, iako je relativno veći društveni proizvod Pazina prema ostalim općinama posljedica smanjenog društvenog proizvoda "turističkih" općina. Prema relativnim pokazateljima položaj Pazina nije se bitnije izmijenio, tako da i dalje zauzima donji dio "tabele" istarskih općina.

Općina Rovinj je druga po gustoći naseljenosti (68 stanovnika na km²) iako zauzima najmanji dio istarske površine. Međutim, po svim promatranim veličinama općina Rovinj poboljšava svoj položaj u Istri (posebno prema vrijednosti ostvarenog društvenog proizvoda), tako da je i po relativnim pokazateljima Rovinj na prvom mjestu. Iako je u razdoblju 1971-89. općina Rovinj ostvarila niži intenzitet strukturnih promjena u odnosu na ostale općine, a prema pokazatelju intenziteta investicijske aktivnosti 1991. godine nalazila se na posljednjem mjestu, ipak se položaj Rovinja prema ostalim ključnim pokazateljima u promatranim godinama bitno poboljšao.

Na temelju promatranih pokazatelja te s obzirom na dinamiku razvitka i strukturu gospodarstva istarskih općina može se izvesti zaključak o neravnomjernosti razvitka, ali i neprimjerenosti valoriziranosti razvojnih čimbenika, pogotovo na području središnje Istre. Posljedica takvog razvitka jest kako gospodarsko zaostajanje tako i demografsko posustajanje na području središnje Istre.

Nepovoljna demografska kretanja u Istri stvarnost su već duži niz godina, a pogotovo u pojedinim njenim dijelovima³. Globalne demografske prilike u Istri

3

Najveći broj stanovnika u Istri - 236.981, zabilježen je 1910. godine. Prije propasti Austro-Ugarske krenuo je prvi val emigracije prema Sjevernoj Americi, a između dva rata uslijedio je i manji val prema Latinskoj Americi. Osim toga, nakon završetka II. svjetskog rata, odnosno u razdoblju od 1948. do

bile su odraz i rezultat globalnih nestabilnih političkih i nepovoljnih ekonomskih prilika. Međutim, zabrinjavajuća je činjenica nastavak nepovoljnih demografskih kretanja po završetku spomenutih previranja, te je tako na području Istre evidentan trend porasta stanovništva na obalnom istarskom prostoru, a smanjivanja na prostoru unutrašnje Istre (tablica 6).

Tablica 6**Kretanje broja stanovnika Istre 1948-91.**

Općina	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.
Buje	26.054	20.421	20.085	18.397	20.577	23.877
Buzet	14.297	12.916	9.745	7.460	7.342	7.439
Labin	28.125	29.114	28.526	25.677	25.500	25.983
Pazin	26.677	25.864	22.735	20.073	19.412	19.006
Poreč	23.675	19.893	18.003	17.264	19.946	22.988
Pula	46.407	51.652	62.145	69.913	77.278	85.326
Rovinj	18.105	15.234	15.595	16.415	18.277	19.727
Istra	183.340	175.094	176.838	175.399	188.332	204.346
RH	3.779.858	3.936.022	4.159.696	4.426.221	4.601.469	4.784.265

Izvor: SGH i SGIPGK odgovarajuće godine

Depopulacijski procesi posebno su prisutni u središnjem, kontinentalnom dijelu istarskog poluotoka, tako da dvije izrazito kontinentalne općine (Buzet i Pazin) bilježe najnepovoljniji demografski trend, iako se "depopulacija istarskih naselja osjeća već na 5-6 kilometru od obale i dobiva na zamahu idući od prigradskih naselja Pule prema sjeveru i od zapadnoistarske obale prema istočnim gorskim rubovima Pazinštine i Bužeštine"⁴. Proces depopulacije i transfera seoskog stanovništva iz primarnih u sekundarne i tercijarne djelatnosti istovremeno su djelovali u dva smjera: povećanje stupnja deagrarizacije i smanjenje udjela mladog stanovništva u ukupnom broju stanovnika. Rezultat toga je negativan utjecaj na razvoj poljoprivrede kao tradicionalne djelatnosti središnjeg istarskog prostora, proces starenja stanovništva, ali i odumiranje sela istarske unutrašnjosti u smislu socijalne i ekonomske neaktivnosti.

1953. godine, veliki je broj Talijana otišao iz Istre u Italiju. Godine 1953. zabilježeno je 61.887 stanovnika manje nego 1910. godine, na što su, pored navedenog, sigurno utjecali i gubici iz II. svjetskog rata.

4

Blažević, I: "Demografske značajke Istre", *Gospodarstvo Istre*, broj 4, str. 10, Privredna komora Istre, Pula 1991.

Posebnost procesa deagrarizacije središnjeg istarskog prostora jest da se on odvijao u uvjetima ubrzane "turistifikacije" obalnog dijela Istre, čime se nije vodilo računa o komplementarnosti tih dviju djelatnosti, a što se odrazilo i na razvoj Istre kao cjeline, odnosno na izostanak funkcionalne povezanosti istarske obale i zaleđa.

Dosadašnji razvitak cjelokupnog istarskog područja, s problemima koji su time generirani ili potencirani, potvrđuje nepostojanje funkcionalne povezanosti obale i zaleđa, što je posljedica izostanka primjerenog regionalnog planiranja u dosadašnjem razvitku. U dosadašnjem razvitku Istre nedovoljno se vodilo računa o kompatibilnosti i komplementarnosti razvitka pojedinih djelatnosti (posebno turizma, industrije i poljoprivrede), što se negativno odrazilo na razvitak svake pojedine djelatnosti. Tako se turističko-ugostiteljska djelatnost, pored osnovnog problema "zastarjelosti" turističkog proizvoda, danas suočava i s problemom infrastrukture – nedovoljno pripremljene za turizam. Naime, pretjerana i nekontrolirana gradnja smještajnih kapaciteta, bez sukladnog organiziranja prateće infrastrukture na zapadnoj istarskoj obali, uzrokuje opću nestašicu vode u Istri u ljetnim mjesecima. S druge strane, unutrašnjost istarskog poluotoka s izuzetnim prirodnim potencijalima za razvitak alternativnih vrsta turizma i njegovih pratećih djelatnosti, poljoprivrede i proizvodnje "zdrave hrane" te vodoprivrednim potencijalima gospodarski zaostaje i demografski posustaje, dok razvojni potencijali ostaju neiskorišteni.

Osnovni problem razvitka istarskog gospodarstva – integralnost, rezultira problemom "gospodarske nefunkcionalnosti".

3. STRUKTURA ISTARSKOG GOSPODARSTVA

Istra je u svom dosadašnjem razvitku postigla značajne rezultate povećavši svoj udio u ostvarenom društvenom proizvodu Republike Hrvatske sa 4,9% u 1971. godini na 6,0% u 1989. godini, uz povećanje udjela u ukupnom broju stanovnika sa 4,0 na 4,3% u razdoblju od 1971. do 1991. godine. Pritom je udio površine Istre u površini Republike Hrvatske 4,9%. Od 1971. do 1989. godine Istra je povećala svoj udio u ostvarenom društvenom proizvodu za 1,0, a u ukupnom broju zaposlenih Republike Hrvatske za 0,2 postotnih poena. U razdoblju 1981-1988. godine udio osnovnih sredstava Istre u osnovnim sredstvima Republike smanjen je 0,2 postotnih poena (prilog 1).

Gospodarske strukture Istre i cjeline Republike Hrvatske posebno se razlikuju s obzirom na udio tercijarnog sektora u ostvarivanju ukupnog društvenog proizvoda. Industrija je podjednako zastupljena u strukturi društvenog proizvoda privrede Istre i Republike Hrvatske, dok su djelatnosti poljoprivrede i ribarstva te prometa i veza manje zastupljene, a djelatnosti ugostiteljstva i turizma znatno više, čime ta djelatnost Istre ostvaruje oko 18% ukupnog društvenog proizvoda ugostiteljsko-turističke djelatnosti Republike Hrvatske (prilozi 2 i 3).

U privrednoj strukturi Istre u 1989. godini prevladavaju industrija, trgovina te turizam i ugostiteljstvo. Poljoprivreda i ribarstvo izgubili su nekadašnje značenje, ali i djelatnost ugostiteljstva i turizma smanjuje svoj udio u društvenom proizvodu, posebno nakon 1988. godine kada počinju nepovoljni trendovi razvitka ove djelatnosti. Navedena djelatnost je 1991. godine sudjelovala u ukupnom društvenom proizvodu istarske privrede sa samo 6,0% (prilog 4).

Tijekom razvoja dolazilo je do promjena relativne zastupljenosti pojedinih općina i dijelova Istre u ukupno ostvarenom društvenom proizvodu Istre, ali i do promjene relativne važnosti pojedinih djelatnosti.

Tablica 7

Udio općina Istre u društvenom proizvodu Istre i Istre u društvenom proizvodu Republike Hrvatske (u postocima)

Područje	1971.	1975.	1981.	1988.	1990.	1991.
Buje	11,44	13,05	13,71	14,62	13,70	12,27
Buzet	2,58	2,49	3,13	3,30	3,64	3,01
Labin	13,28	12,46	14,78	11,02	12,01	9,65
Pazin	7,01	7,92	9,97	7,24	8,58	8,39
Poreč	12,92	11,73	13,71	16,74	15,78	7,95
Pula	43,91	41,64	34,94	37,10	32,19	43,57
Rovinj	8,86	10,70	9,76	9,98	14,11	15,18
Istra	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Istra/RH	4,92	5,16	4,84	6,21	5,95	6,28

Izvor: Preračunato prema podacima SGIPGK i SGH za odgovarajuća godišta

Pojedini dijelovi Istre imaju uspostavljene bitno različite gospodarske strukture budući se dosadašnji razvitak istarskog prostora temeljio na razvoju turizma pretežno na zapadnoj obali, industrije i dijelom turizma na istočnoj obali Istre te tradicionalnih industrijskih grana i primarnih djelatnosti u unutrašnjosti Istre.

Podaci iz tablice 8 nisu reprezentativni zbog objektivnih gospodarskih, političkih i društvenih okolnosti koje su se najjače odrazile na stanje ugostiteljsko-turističke djelatnosti, a koja je predominantno zastupljena u gospodarskoj strukturi Istre. Stoga relativni odnosi djelatnosti pojedinih općina nisu realni te je u nastavku izvršena usporedba s 1989. godinom (prilog 5).

Prema podacima iz priloga 5 uočava se da su općine Buzet i Pazin najzastupljenije u primarnim djelatnostima, tako da je općina Pazin u 1989. godini ostvarila 23% društvenog proizvoda poljoprivrede Istre, a Buzet 28% društvenog proizvoda Istre u šumarstvu. Općine obalnog dijela Istre pretežno su bile orijentirane na turizam i tercijarne djelatnosti. Indikativna je zastupljenost općina Buzet, Labin i Pazin u društvenom proizvodu turističke djelatnosti Istre od desetak posto.

Tablica 8**Udio pojedinih općina u društvenom proizvodu Istre 1991. godine po djelatnostima (u postocima)**

Opis	Buje	Buzet	Labin	Pazin	Poreč	Pula	Rovinj	Istra
Industrija i rudarstvo	8.35	1.67	9.15	9.47	1.99	49.53	19.83	100.00
Poljoprivreda i ribar.	12.55	5.80	6.77	10.61	12.62	21.02	30.64	100.00
Šumarstvo	21.20	26.91	9.84	8.85	14.42	10.32	8.46	100.00
Vodoprivreda	21.25	–	68.30	–	–	7.03	3.42	100.00
Građevinarstvo	16.83	4.95	11.77	8.24	12.94	35.11	10.16	100.00
Promet i veze	14.91	3.08	16.96	8.47	6.40	44.66	5.52	100.00
Trgovina	17.64	2.54	8.52	8.28	12.50	42.53	7.98	100.00
Ugostiteljstvo i turizam	18.23	2.15	10.62	3.24	25.31	29.43	11.01	100.00
Proizv. obrtničke usl.	8.32	6.15	14.44	4.09	8.09	54.35	4.56	100.00
Proizv. kom. djelatnosti	5.10	15.47	6.49	1.62	5.07	64.37	1.88	100.00
Financijske i dr. usluge	11.76	3.15	4.70	4.69	9.93	53.86	11.90	100.00
Privreda	12.30	3.03	9.71	8.38	7.99	43.32	15.27	100.00
Obrazovanje i kultura	–	–	–	3.72	2.35	93.93	–	100.00
Zdravstvo i soc. zaštita	9.97	–	–	11.70	–	78.33	–	100.00
Neprivreda	7.09	–	–	9.39	0.68	82.84	–	100.00
UKUPNO	12.27	3.01	9.65	8.39	7.95	43.57	15.18	100.00

Izvor: Preračunato prema podacima SG/PGK, odgovarajuće godine

Slični odnosi postojali su kroz duže razdoblje, da bi nakon 1989. godine došlo do većih disproporcija odnosa pojedinih djelatnosti u odnosu na ranije godine (tablica 9).

Razvoj pojedinih dijelova Istre odvijao se kako različitim metodama društveno-ekonomskog razvitka (industrijalizacija/turistifikacija) tako i nejednakom dinamikom, a što je utjecalo i na svekoliki razvitak svakog pojedinog područja. Primjerice, općine Buzet i Pazin zajedno čine 30,2% površine Istre, ali imaju samo 12,9% od ukupnog broja stanovnika te ostvaruju 11,4% društvenog proizvoda Istre u 1991. godini (prilog 6).

U strukturi društvenog proizvoda privrede industrija prevladava u svim istarskim općinama, osim u Poreču u kojem najveći udio ima djelatnost turizma i ugostiteljstva. Međutim, u 1991. godini u strukturi privrede svih općina povećava se udio drugih djelatnosti – posebno trgovine i poljoprivrede, dok se udio turističke djelatnosti bitno smanjuje.

Poljoprivreda je zastupljenija u općinama Buje, Buzet i Pazin, pa ih možemo smatrati općinama s industrijsko-poljoprivrednom strukturom, iako je u 1991. godini poljoprivreda iznatprosječno zastupljena u općinama Rovinj, Buzet, Poreč, Pazin i Buje.

Tablica 9

Struktura društvenog proizvoda privrede istarskih općina u 1971, 1985, 1989. i 1991. godini (u postocima)

		Industrija	Poljoprivreda	Trgovina	Turizam i ugostiteljstvo
Buje	1971.	26,4	14,1	21,5	17,0
	1985.	32,8	12,6	15,7	25,1
	1989.	42,8	6,3	19,9	18,6
	1991.	29,7	9,3	29,5	8,9
Buzet	1971.	14,7	21,3	12,0	4,0
	1985.	40,5	12,3	13,7	6,2
	1989.	47,4	11,8	11,3	4,9
	1991.	24,2	17,5	17,3	4,3
Labin	1971.	51,7	6,6	10,2	10,5
	1985.	51,2	6,0	10,5	16,2
	1989.	57,4	3,1	11,8	12,4
	1991.	41,2	6,4	18,0	6,6
Pazin	1971.	41,4	19,9	14,5	1,6
	1985.	52,6	18,2	12,2	2,1
	1989.	59,7	15,8	9,1	1,0
	1991.	49,4	11,6	20,3	2,3
Poreč	1971.	6,5	12,5	11,4	48,0
	1985.	5,8	7,5	14,7	56,9
	1989.	8,8	7,4	18,6	43,1
	1991.	10,9	14,4	32,2	19,1
Pula	1971.	39,7	4,9	21,6	5,7
	1985.	49,4	3,2	15,8	8,3
	1989.	55,8	2,8	16,5	6,3
	1991.	50,0	4,4	20,2	4,1
Rovinj	1971.	34,5	9,8	13,2	24,7
	1985.	36,8	4,1	13,1	34,7
	1989.	51,3	8,8	10,7	21,3
	1991.	56,8	18,3	10,7	4,3
Istra	1971.	34,4	9,1	17,3	14,4
	1985.	39,2	6,8	14,5	21,1
	1989.	47,7	5,9	15,2	14,4
	1991.	43,7	9,1	20,5	6,0

Izvor: Preračunato prema podacima SG/PGK

Indikativna je vrlo niska zastupljenost djelatnosti turizma i ugostiteljstva u privredi općine Pazin, što samo potvrđuje da su turistički razvojni trendovi zaobišli ovu općinu premda od obje istarske obale udaljenu tek dvadesetak kilometara.

Osnovna odlika istarske privrede je tradicionalnost industrijske strukture. To je ujedno i glavni ograničavajući čimbenik njenog razvitka s obzirom na rigidnost s aspekta tehnoloških promjena, ali i negativnih ekoloških utjecaja na okolinu. To je bio i jedan od glavnih uzroka ostvarenih niskih stopa rasta društvenog proizvoda – pogotovo u središnjem dijelu Istre.

4. STRUKTURNE PROMJENE U ISTARSKOM GOSPODARSTVU

Jedno od zajedničkih obilježja promjena privredne strukture istarskih općina do sredine osamdesetih godina bilo je sve značajnije mjesto tercijarnog sektora razvoj kojega je utjecao na povećanje gospodarskog potencijala Istre i činio je privlačnijom za razvijanje novih djelatnosti, ali čije mogućnosti do sada nisu ni približno iskorištene.

S obzirom na različite metode dosadašnjeg razvitka (industrijalizacija odnosno razvoj turizma) pojedinih dijelova Istre, gospodarske strukture pojedinih područja su različite kao i intenzitet i smjer promjena strukture (tablica 10).

U razdoblju od 1971. do 1989. godine u privredi Istre ostvarene su strukturne promjene nešto jačeg intenziteta nego u privredi Republike Hrvatske. "Strukturnim promjenama može se povećati razvojni potencijal određenog područja budući da one omogućavaju veću proizvodnost i veću sposobnost prilagođavanja međunarodnoj podjeli rada te transfer raspoloživih resursa iz manje produktivnih u produktivnije djelatnosti".⁵

U razdoblju 1971-1991. godine strukturne promjene u Istri bile su nešto intenzivnije nego u razdoblju 1971-1989. godine (tablica 11). Pritom se u strukturi društvenog proizvoda Istre najviše smanjio udio građevinarstva (10 postotnih poena) te turizma i ugostiteljstva (8,4 postotna poena), dok je djelatnost poljoprivrede i ribarstva zadržala isti udio. Udjeli ostalih djelatnosti su povećani – najviše udio industrije i rudarstva (9,3 postotna poena).

5

Kopal, M.: "Investicije u industriji i privredni razvoj", *Privredni vjesnik*, Zagreb, 1988, str. 23.

Tablica 10

Strukturne promjene u Istri 1971-1991. i Republici Hrvatskoj 1971-1989.

Djelatnost	Buje			Buzet			Labin		
	1971.	1991.	Razlika	1971.	1991.	Razlika	1971.	1991.	Razlika
Industrija	26,4	29,7	3,3	14,7	24,2	9,5	51,7	41,2	
Poljoprivreda	14,1	9,3		21,3	17,5		6,6	6,4	
Građevinarstvo	16,4	8,8		28,0	10,5		11,6	7,8	
Promet i veze	1,6	7,7		6,7	6,4		7,7	11,0	
Trgovina	21,5	29,5	8,0	12,0	17,3	5,3	10,2	18,0	7,8
Ugostiteljstvo i turizam	17,0	8,9		4,0	4,3	0,3	10,5	6,6	
Ostalo	3,0	6,2	3,2	13,3	19,9	6,6	1,7	9,0	7,3
Privreda	100,0	100,0	14,4	100,0	100,0	21,6	100,0	100,0	15,2
	Pazin			Poreč			Pula		
Industrija	41,4	49,4	8,0	6,5	10,9	4,4	39,7	50,0	10,3
Poljoprivreda	19,9	11,6		12,5	14,4	1,9	4,9	4,4	
Građevinarstvo	14,5	6,3		17,9	10,4		19,7	5,2	
Promet i veze	4,3	6,4	2,1	1,4	5,1	3,7	4,9	6,5	1,6
Trgovina	14,5	20,3	5,8	11,4	32,2	20,8	21,6	20,2	
Ugostiteljstvo i turizam	1,6	2,3	0,7	48,0	19,1		5,7	4,1	
Ostalo	3,8	3,7		2,3	8,0	5,7	3,5	9,6	6,1
Privreda	100,0	100,0	16,6	100,0	100,0	36,6	100,0	100,0	18,0
	Rovinj			Istra			Hrvatska*		
Industrija	34,5	56,8	22,3	34,4	43,7	9,3	32,5	44,6	12,2
Poljoprivreda	9,8	18,3	8,5	9,1	9,1		15,3	9,0	
Građevinarstvo	13,6	4,3		17,3	6,4		10,9	6,8	
Promet i veze	1,7	2,3	0,6	4,2	6,3	2,1	10,7	10,1	
Trgovina	13,2	10,7		17,3	20,5	3,2	18,4	16,1	
Ugostiteljstvo i turizam	24,7	4,3		14,4	6,0		4,5	4,8	0,3
Ostalo	2,5	3,3	0,8	3,3	7,9	4,6	7,7	8,6	0,9
Privreda	100,0	100,0	32,2	100,0	100,0	19,2	100,0	100,0	19,2

* Napomena: Podaci o vrijednostima društvenog proizvoda Hrvatske za 1990. i 1991. godinu nisu još javno publicirani.

Izvor: Proračunato prema podacima SGZOR, SGIPGK i SGH za odgovarajuće godine.

Tablica 11

Intenzitet strukturnih promjena u privredama Istarskih općina, Istre i cjeline Republike Hrvatske: indeks sličnosti⁶ i rangovi u razdobljima 1971-1989. i 1971-1991.

Razdoblje	Buje	Buzet	Labin	Pazin	Poreč	Pula	Rovinj	Istra	RH
1971-1989.	76,2	63,5	88,1	78,4	80,1	79,2	81,6	82,5	86,6
Rang	II	I	VII	III	V	IV	VI	—	—
1971-1991.	85,6	78,4	84,8	83,4	63,6	82,0	67,9	80,8	—
Rang	VII	III	VI	V	I	IV	II	—	—

Izvor: Prema tablici 4 i prilogu 7

Iako je udio turističke djelatnosti u društvenom proizvodu Istre bilježio rastući trend, u drugoj polovici osamdesetih godina dolazi do stagnacije ove djelatnosti i opadanja njenog udjela u strukturi ukupnog društvenog proizvoda, koji je 1989. godine isti kao i 1971. (prilog 7). U slijedeće dvije godine nakon 1989, udio turističke djelatnosti smanjen je 8,4 postotna poena.

Najveće smanjenje udjela turističke djelatnosti u ukupnom društvenom proizvodu privrede zabilježile su općine Poreč i Rovinj, poradi čega je indeks sličnosti promatranih struktura 1971. i 1991. godine najmanji, odnosno strukturne promjene su iznatprosječnog intenziteta u odnosu na Istru. Međutim, pri tome je smjer strukturnih promjena nezadovoljavajući.

Iako se udio industrije u ukupno ostvarenom društvenom proizvodu privrede Istre, a i Republike Hrvatske, povećava, strukturne promjene unutar industrijske djelatnosti su, općenito, niske tehnološke razine te je manji udio onih grana koje imaju populzivno razvojno obilježje. Dugoročno najperspektivnije grane industrijske proizvodnje u razvijenim zemljama su tzv. *tehnološki intenzivne grane*⁷ (strojogradnja, proizvodnja prometnih sredstava, proizvodnja električnih strojeva i aparata, pojedini dijelovi nekih drugih industrija) koje ostvaruju više od 45% ukupne proizvodnje prerađivačke industrije te zapošljavaju više od 46% zaposlenih u prerađivačkim industrijama. Potrebno je uložiti velike napore kako bi se na temelju vlastitih znanstvenih i istraživačko-razvojnih potencijala privuklo ulagače i kooperante iz inozemstva, a koji će donijeti nedostajuće proizvodno znanje.

6

Vidi bilješku 3

7

O tome vidjeti "Strukturne promjene u koncepciji gospodarskog razvitka" i "Tehnološki razvoj u strukturnom prilagođavanju Hrvatske", u *Privredna kretanja i ekonomska politika*, broj 10, Narodna banka Hrvatske i Ekonomski institut Zagreb, Zagreb, ožujak 1992.

5. NAZNAKE GOSPODARSKOG RAZVITKA ISTRE

U daljnjem je razvoju nužno intenzivirati proizvodnju postojećih propulzivnih djelatnosti, ali i dopunjavati privrednu i industrijsku strukturu novima, koje se temelje na rezultatima suvremenog tehničko-tehnološkog napretka te imaju karakteristike srednjih i visokih tehnologija kao zajedničkog obilježja. Pri tome je potrebno voditi računa o naglašenoj različitosti pojedinih dijelova Istre. S obzirom na to da će raspoloživa akumulacija predstavljati značajno ograničenje razvojnih mogućnosti, nužno je općim uvjetima privređivanja, investicijskom, strukturnom, regionalnom i ukupnom razvojnom politikom stvoriti preduvjete za usmjeravanje novih investicija u projekte koji štede energiju i sirovine, a omogućavaju proces prestrukturiranja i orijentaciju na izvoz.

Tako je budući razvoj potrebno temeljiti na projektima i programima s obilježjima razvojne i izvozne propulzivnosti, pri čijem se definiranju treba koristiti višekriterijalni pristup.⁸

Temeljni kriterij je razvojna snaga projekta i njegova sposobnost da povuče razvoj ostalih djelatnosti. Dakle, prednost treba dati programima i projektima s iznatprosječnom stopom rasta društvenog proizvoda, izvoza i zaposlenosti.

Projektni bi pristup trebao jačati funkcionalne veze među privrednim sektorima, djelatnostima i granama, odnosno među regijama, a time i pozitivno utjecati na osnovni istarski razvojni problem – *disfunkcionalnost razvitka integralnog istarskog prostora* koji postaje kočnicom daljnjeg razvitka. To se odnosi kako na obalni dio i turističku djelatnost (infrastrukturni problemi, nedostatak vode, promjene zahtjeva globalne turističke potražnje) tako i na unutrašnji dio Istre u čijem su razvitku prisutne razne negativne tendencije (s privrednog, demografskog, socijalnog, kulturnog i drugih gledišta), a najviše se odražavaju kroz nezadovoljavajuću kvalitetu življenja.

Središnja je Istra, inače, raznovrsna po gospodarskoj strukturi, krajoliku, kulturnoj baštini, specifičnim demografskim i drugim obilježjima iako sa zajedničkom predominantnom zastupljenošću industrijske djelatnosti u gospodarskoj strukturi, relativno siromašnom poljoprivrednom strukturom i nedovoljno razvijenim tercijarnim sektorom.

Razvojno zaostajanje središnje Istre zahtijeva takav koncept budućeg razvitka koji će očuvati, a u pojedinim dijelovima i vratiti nužno potrebnu ravnotežu gospodarskog i ukupnog razvitka kako bi se taj prostor sociodemografski aktivirao i gospodarski razvio, te poboljšao kvalitetu življenja.

Razvitkom središnje Istre ne samo da bi se zaustavili migracijski trendovi prema obalnoj Istri i širem okruženju već bi se stvorili i preduvjete za povratak domicilnih

8

O tome vidi: Karaman, N. i Kopal, M.: "Strukturne promjene kao preduvjet intenzivnije izvozne orijentacije Zajednice općina Rijeka", u *Gospodarstvo Istre*, broj 2, Privredna komora Istre, Pula, 1989.

migranata. U tome ima i jedna prednost. Oni su u međuvremenu stekli i druga nepoljoprivredna znanja, koja u novim uvjetima mogu usmjeriti u druge aktivnosti. U razvijenim zemljama ovakvi se trendovi odvijaju već godinama. "... Takav razvoj, čini se, da je povezan sa: ... počecima urbanog egzodusa, zbog povećanog interesa gradskih stanovnika za selo, koje nudi manje zagađenu sredinu, ljepši krajolik, nižu stanarinu, kuće za renoviranje... i općenito bolju kvalitetu života."⁹

6. UMJESTO ZAKLJUČKA

U novoj razvojnoj filozofiji neophodno je biti spreman na mijenjanje strateških ciljeva, putanje, sredstava i metoda razvitka. To praktički znači *znati upravljati* čimbenicima rasta i razvoja, odnosno kontinuirano razvijati kvalitativne razvojne čimbenike. Takva bi globalna koncepcija omogućavala prijelaz u višu fazu gospodarskog i društvenog razvitka.

Brza realokacija postojećih razvojnih resursa i razvojnih potencijala treba biti osnova za uspješno uklapanje u suvremene razvojne tijekove. To znači da su potrebni takvi razvojni programi i projekti koji će osigurati uspješno uključivanje u lokalno, regionalno, nacionalno i međunarodno tržište, a na temelju odgovarajuće kombinacije rada, znanja i kapitala. Pri tome je potrebno istaknuti prirodne i kulturno-baštinske vrijednosti kao potencijalne čimbenike budućeg razvitka, kao i to da se samo pravilno koordiniranom koncepcijom i strategijom razvitka može postići maksimalno moguća stopa rasta društvenog proizvoda i maksimalno moguća kvaliteta življenja. Tržišni kriteriji mogu ubrzavati privredni razvitak kratkoročno, ali je dugoročno potrebno kvalitetu življenja nadrediti brzini stope rasta društvenog proizvoda.

Ostvarenje ideje projekta *Zavičajni park Istre*¹⁰ može osigurati revitalizaciju i ukupni razvitak dugoročno te postati mogući odgovor na glavne razvojne probleme Istre, otvarajući put rješavanju problema integralnog razvitka.

9

"... U samo sedamnaest regija (od ukupno 166 regija EZ-a) poljoprivreda sudjeluje s više od 10% u regionalnom društvenom proizvodu."; Ekonomske i društvene promjene i budućnost ruralnih područja zemalja Evropske zajednice, *Sociologija sela* 109/110, Zagreb 1990, str. 264.

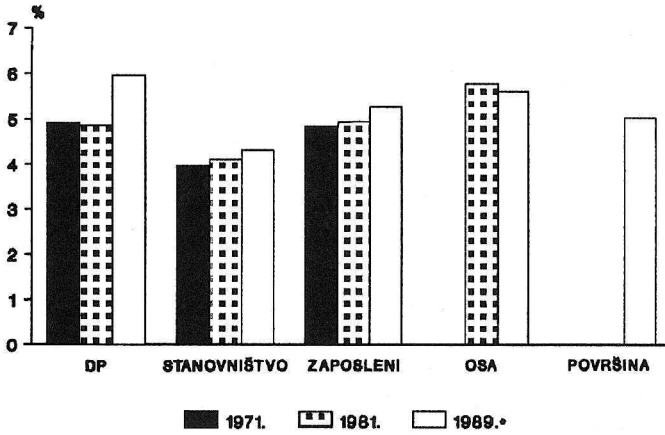
10

Projekt *Zavičajni park Istre* – očuvanje baštine, oživljavanje gospodarstva financira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske, a istraživanjima rukovodi Institut za turizam, Zagreb.

PRILOZI

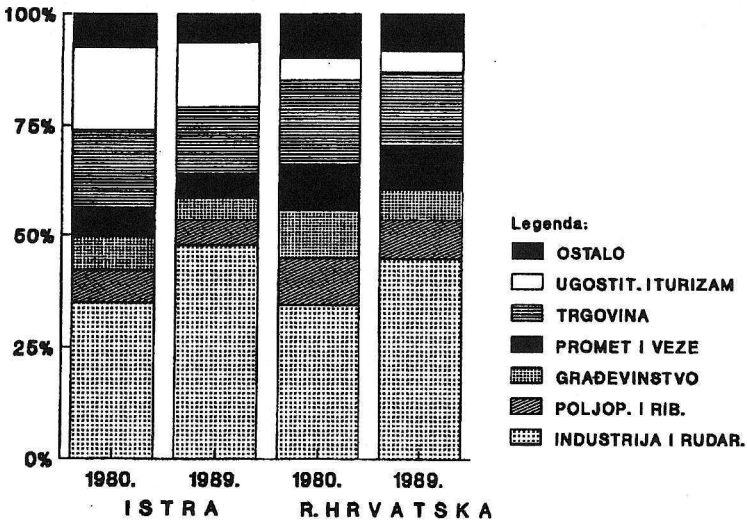
Prilog 1

Udio Istre u Republici Hrvatskoj

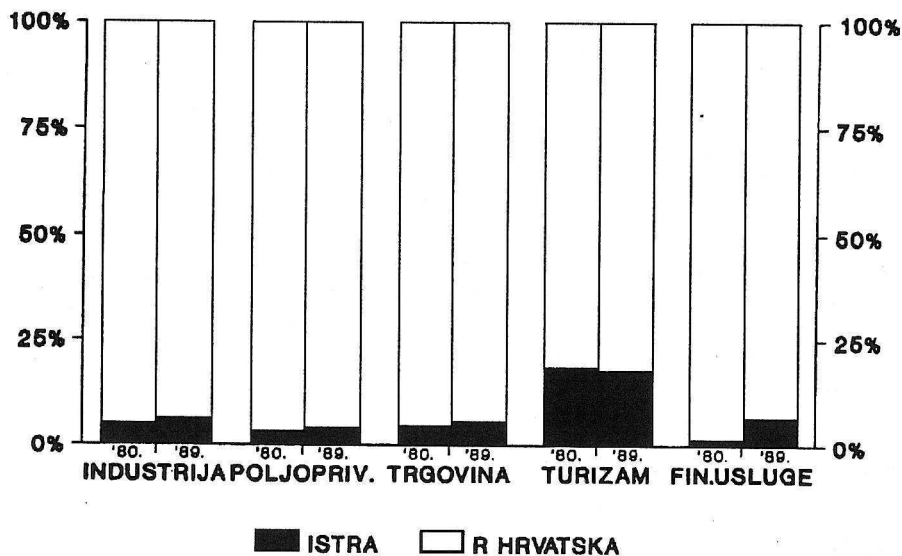
Prilog 2

Struktura društvenog proizvoda privrede Istre i Republike Hrvatske 1980. i 1989.

Prilog 3

Udio DP Istre u Republici Hrvatskoj po djelatnostima 1980. i 1989.

Prilog 4

Struktura privrede istarskih općina 1991. godine

Djelatnost	Buje	Buzet	Labin	Pazin	Poreč	Pula	Rovinj	Istra
Industrija i rudarstvo	29,70	24,18	41,18	49,43	10,87	49,99	56,75	43,72
Poljoprivreda i ribarstvo	9,31	17,48	6,36	11,55	14,41	4,43	18,31	9,13
Šumarstvo	0,58	3,00	0,34	0,36	0,61	0,08	0,19	0,34
Vodoprivreda	0,32	1,31	0,03	0,04	0,19			
Građevinarstvo	8,79	10,49	7,79	6,32	10,41	5,21	4,27	6,42
Promet i veze	7,66	6,42	11,03	6,39	5,06	6,51	2,28	6,32
Trgovina	29,47	17,26	18,04	20,29	32,15	20,17	10,74	20,54
Ugostiteljstvo i turizam	8,92	4,27	6,58	2,33	19,06	4,09	4,34	6,02
Proizvodno-obrtničke usluge	2,39	7,19	5,27	1,73	3,58	4,44	1,06	3,54
Proizvodno-komunalne djelatnosti	0,59	7,24	0,95	0,27	0,90	2,11	0,17	1,42
Financijske i druge usluge	2,27	2,47	1,15	1,33	2,95	2,95	1,85	2,37
Privreda	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Prilog 5

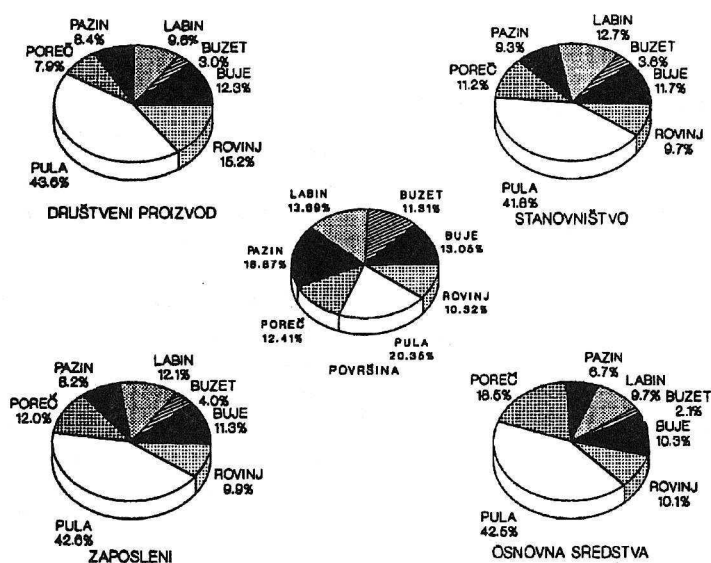
Udio pojedinih općina u društvenom proizvodu Istre 1989. godine po djelatnostima (u postocima)

	Buje	Buzet	Labin	Pazin	Poreč	Pula	Rovinj	Istra
Industrija i rudarstvo	12,53	3,23	12,62	10,83	2,38	47,23	11,19	100,00
Poljoprivreda i ribarstvo	14,86	6,48	5,54	22,99	15,93	18,82	15,38	100,00
Šumarstvo	19,87	27,75	6,17	12,33	13,87	9,23	10,78	100,00
Vodoprivreda	52,41	—	33,04	—	—	9,79	4,76	100,00
Građevinarstvo	5,47	4,72	8,44	6,93	20,15	48,58	5,71	100,00
Promet i veze	13,99	4,00	13,86	12,94	8,23	40,39	6,59	100,00
Trgovina	18,29	1,31	8,18	5,18	15,76	43,93	7,35	100,00
Ugostiteljstvo i turizam	18,00	0,88	9,02	0,60	38,50	17,63	15,37	100,00
Proizvodno-obrtničke usluge	9,40	11,60	12,73	5,52	28,31	28,27	4,17	100,00
Proizvodno-komunalne djelatnosti	6,65	21,56	9,25	2,50	8,18	49,12	2,74	100,00
Financijske i druge usluge	12,43	1,78	0,87	1,77	19,69	62,10	1,35	100,00
Privreda	13,97	3,26	10,49	8,65	12,86	40,38	10,40	100,00
Obrazovanje i kultura	—	—	—	16,27	—	83,73	—	100,00
Zdravstvo i socijalna zaštita	5,83	—	—	5,70	—	88,47	—	100,00
Neprivreda	4,84	—	—	7,50	—	87,66	—	100,00
Ukupno	13,92	3,24	10,44	8,64	12,79	40,62	10,34	100,00

Izvor: Preračunato prema podacima SG/PGK

Prilog 6

Udjeli Istarskih općina u Istri 1991. godine

Prilog 7

Strukturne promjene u privredama istarskih općina 1971-1989. godine (u postocima)

Djelatnost	Buje			Buzet			Labin			Pazin		
	1971.	1989.	Raz- lika	1971.	1989.	Raz- lika	1971.	1989.	Raz- lika	1971.	1989.	Raz- lika
Industrija	26,4	42,8	16,4	14,7	47,4	32,7	51,7	57,4	5,7	41,4	59,7	18,3
Poljoprivreda	14,1	6,3		21,3	11,8		6,6	3,1		19,9	15,8	
Građevinarstvo	16,4	2,0		28,0	7,4		11,6	4,1		14,5	4,1	
Promet i veze	1,6	5,1	3,5	6,7	6,2		7,7	6,7		4,3	7,6	3,3
Trgovina	21,5	19,9		12,0	6,1		10,2	11,8	1,6	14,5	9,1	
Turizam i ugosti- teljstvo	17,0	18,5	1,5	4,0	3,9		10,5	12,4	1,9	1,6	1,0	
Ostalo	3,0	5,4	2,4	13,3	17,1	3,8	1,7	4,4	2,7	3,8	2,7	
Privreda	100,0	100,0	23,8	100,0	100,0	36,5	100,0	100,0	11,9	100,0	100,0	21,6
	Poreč			Pula			Rovinj			Istra		
Industrija	6,5	8,8	2,3	39,7	55,8	16,1	34,5	51,3	16,8	34,4	47,7	13,3
Poljoprivreda	12,5	7,4		4,9	2,8		9,8	8,8		9,1	5,9	
Građevinarstvo	17,9	8,0		19,7	6,2		13,6	2,8		17,3	5,1	
Promet i veze	1,4	3,2	1,8	4,9	5,1	0,2	1,7	3,2	1,5	4,2	5,1	0,9
Trgovina	11,4	18,6	7,2	21,6	16,5		13,2	10,7		17,3	15,2	
Turizam i ugosti- teljstvo	48,0	43,1		5,7	6,3	0,6	24,7	21,3		14,4	14,4	
Ostalo	2,3	10,8	8,5	3,5	7,4	3,9	2,5	1,8		3,3	6,6	3,3
Privreda	100,0	100,0	24,1	100,0	100,0	20,8	100,0	100,0	18,4	100,0	100,0	17,5

Izvor: Preračunato prema podacima SGIPGK za odgovarajuće godine

LITERATURA

I. Knjige i studije:

xxx, (1987), *Ajustement structurel et performance de l' économie*, OCDE, Paris.

Armstrong, H. i Taylor, J. (1990), *Regional Economic*, Oxford, Heinemann Educational.

Bogunović, A. (1991), *Regionalna ekonomika*, Zagreb, Narodne novine

Cogno, R. i Varbella, L. (1992), *Piccoli comuni: assetto territoriale e servizi pubblici locali*, Studio sulla provincia di Asti, *XIII Conferenza Italiana di Scienze Regionali*, Volume 2, Ancona, Associazione Italiana Scienze Regionali.

xxx, (1990), *Dugoročni društveno-ekonomski razvoj Zajednice općina Rijeka do 2010. godine*, Projekt: *Znanstvene osnove dugoročnog društveno-ekonomskog razvoja Hrvatske*, SIZ znanosti Hrvatske i Republički zavod za društveno planiranje Hrvatske, Zagreb.

xxx, (1992), *Ekonomika i politika tranzicijskog razdoblja u Republici Hrvatskoj*.U: *Zbornik radova XVIII znanstvenog skupa "Susreti na dragom kamenu"*, Pula.

xxx, (1985), *International Economic Restructuring and the Territorial Community*, UNIDO/IS.571, Vienna.

Kopal, M. (1988), *Investicije u industriji i privredni razvoj*, Zagreb, Privredni vjesnik.

- xxx, (1988), *La politique d'innovation, Provinces de l'ouest du Canada*, OCDE, Paris.
- Lang, R. (1986), *Koncepcija i strategija razvoja*, Zagreb, Ekonomski institut – Zagreb.
- xxx, (1988), *Les problemes et les politiques de developpement regional en Turquie*, OCDE, Paris.
- Lewis, W.A. (1979), *Développement économié et planification*, Paris, Petite bibliothèque Payot.
- xxx, (1993), *Projekt Zavičajni park Istre – očuvanje baštine, oživljavanje gospodarstva*, Zagreb, Institut za turizam – Zagreb.
- xxx, (1978), *Prostorni plan općine Pula do 2000. godine*, Skupština općine Pula, Pula.
- Pađen, J. i Žuljić, S. (1973), *Istra i njeni razvojni putevi*, Zagreb, Ekonomski institut – Zagreb.
- Perroux, F. (1986), *Za filozofiju novog razvoja*, UNESCO, Evropski centar za mir i razvoj, Beograd.
- xxx (1989), *Privredna struktura Zajednice općina Rijeka i izvozna orijentacija*, Rijeka, Ekonomski fakultet – Rijeka.
- xxx (1991), *Projekcija razvoja ključnih djelatnosti općine Rijeka kao osnov za donošenje strategije razvoja do 2010. godine*, Rijeka, Ekonomski fakultet – Rijeka.
- xxx (1988), *Revivifier l'industrie par la technologie*, OCDE, Paris
- Zeri, S. (1992), Alcune riflessioni sui cambiamenti dei fattori che determinano la localizzazione di alcune attività economiche sul territorio, *XIII Conferenza Italiana di Scienze regionali*, Volume 2, Ancona, Associazione Italiana di Scienze Regionali.

II. Članci u časopisima

- Babić, M.: I problemi della transizione dell'economia socialista all'economia di mercato in Yugoslavia, *Rivista di politica economica*, Roma, Giugno 1991.
- Blažević, I.: Demografske značajke Istre, *Gospodarstvo Istre*, broj 4, Privredna komora Istre, Pula 1991.
- xxx: Ekonomske i društvene promjene i budućnost ruralnih područja zemalja Evropske zajednice, *Sociologija sela*, Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 109/110, 1990.
- Gillis, M., Perlins, D.H., Roemer, M., Snodgrass, D.R.: *Growth and Structural Change; Economics of development* (second edition), W.W. Northon and Company, Inc. New York, London, 1987.
- Karaman, N., Kopal, M.: Le possibilita di sviluppo a lungo termine della regione di Fiume e dell'Istria e la collaborazione con i paesi confinanti dell'Europa occidentale, *Papers*, ISDEE - N4, Trieste, Gennaio 1992.
- Karaman, N., Kopal, M.: Poželjna i moguća dugoročna razvojna putanja Zajednice općina Rijeka, *Gospodarstvo Istre 2*, Privredna komora Istre, Pula 1990.
- Karaman, N., Kopal, M.: Strukturne promjene kao preduvjet intenzivnije izvozne orijentacije Zajednice općina Rijeka, *Gospodarstvo Istre 2*, Privredna komora Istre, Pula 1990.
- Kopal, M.: Obrisu razvojne vizije Pazinštine do 2010. godine, *Gospodarstvo Istre 1*, HGK – Regionalna komora Pula, Pula, 1992.
- Kopal, M.: Strukturne promjene u gospodarstvu Istre, *Gospodarstvo Istre 2*, Privredna komora Istre, Pula 1988.
- Kopal, M.: Značaj strukturnih promjena u ukupnom razvojnom naporu gospodarstva Pazinštine, *Gospodarstvo Istre 1*, HGK – Gospodarska komora Pula, Pula 1992.
- xxx: Moguća revitalizacija sociodemografski depresivnih područja Hrvatske, *Sociologija sela*, Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 109/110, 1990.
- xxx: Planiranje industrije u ruralnim područjima Hrvatske, *Sociologija sela*, Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 111/114, 1991.

xxx: Strukturne promjene u koncepciji gospodarskog razvitka. U: *Privredna kretanja i ekonomska politika*, broj 10, Narodna banka Hrvatske i Ekonomski institut Zagreb, Zagreb, ožujak, 1992.

xxx: Tehnološki razvoj u strukturnom prilagodavanju Hrvatske. U: *Privredna kretanja i ekonomska politika*, broj 10, Narodna banka Hrvatske i Ekonomski institut Zagreb, Zagreb, ožujak, 1992.

Vojnić, D., Puhovski, Ž.: Ekonomske i političke dimenzije tranzicije, *Ekonomski pregled* 3-4, Zagreb, 1992.

THE ECONOMIC IMAGES AND SIGNS OF THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF ISTRIA

Marija Kopal

Faculty of Economics and Tourism "Dr. Mijo Mirković", Pula

Nada Karaman

Faculty of Economics, Rijeka

Ema Pauletić

"Uljanik" IRI, d.d., Pula

The regional economic structure accumulates discrepancies throughout a longer period of time, which as a rule, makes the removal of its consequences a longterm process as well. The current economic picture of Istria has been formed as a result of the generally existing processes of deagrarization, deindustrialization and tertiarization. But not enough care has been bestowed on compatible and complementary development of different activities and fields resulting in negative consequences for the development of each as well as causing disproportion in the development of certain parts of Istria, this in turn meaning insufficient utilization and evaluation of comparative advantages of land, natural and other resources. In further development it is necessary to intensify the production of existing propulsive activities, but also to complete the current economic structure with new ones which are based on results of the contemporary technical-technological advancement and which have characteristics of both middle and high technologies as a common feature. Within this process it is compulsive to take into consideration the pronounced diversities of different parts of Istria.

QUADRO ECONOMICO E INDICAZIONI PER LO SVILUPPO ECONOMICO DELL'ISTRIA

Marija Kopal

Facoltà di Economia e Turismo "Dr. Mijo Mirković", Pula

Nada Karaman

Facoltà di Economia, Rijeka

Emma Pauletić

"Uljanik" IRI, d.d., Pula

La struttura economica regionale, in un periodo di tempo più esteso, accumula delle discordanze e, pertanto, l'eliminazione delle sue conseguenze, è a lungo termine. Il quadro economico attuale dell'Istria si è formato mediante i processi, generalmente presenti, di deagrarizzazione, deindustrializzazione e terziarizzazione. Tuttavia, non si è sufficientemente tenuto conto della compatibilità e complementarità dello sviluppo di singole attività, cosa che si è riflessa negativamente sullo sviluppo di ciascuna di loro. Si sono verificate delle sproporzioni nello sviluppo di alcune parti dell'Istria, alle quali va aggiunto l'utilizzo e la valorizzazione insufficiente dei vantaggi comparativi che ha questo territorio, delle risorse naturali e di altre risorse. Nello sviluppo futuro è indispensabile intensificare la produzione nelle attività propulsive esistenti, ma anche completare la struttura economica con nuove attività, basate sui risultati del moderno sviluppo tecnico e tecnologico, tenendo conto delle differenze molto accentuate tra le singole zone dell'Istria.